

MARIUS GRECU

**SINTEZE DE LITERATURĂ
PENTRU COPII**

Ediția a treia, revizuită și definitivată
CURS UNIVERSITAR

**EDITURA
UNIVERSITĂȚII
TRANSILVANIA
DIN BRAȘOV**

2023

**EDITURA UNIVERSITĂȚII TRANSILVANIA DIN
BRAȘOV**

Adresa: 500091 Brașov
B-dul Iuliu Maniu 41A
Tel: 0268 476050
Fax: 0268 476051
E-mail: editura@unitbv.ro

Copyright © Autorul, 2023

**Editura acreditată CNCS, categoria B
pentru domeniul Filologie (2020)**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRECU, MARIUS**

Sinteze de literatură pentru copii / Marius Grecu.
- Ed. a 3-a, reviz. și definitivată. - Brașov : Editura
Universității "Transilvania" din Brașov, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-19-1624-5

Cuprins

INTRODUCERE **7**

1. LITERATURA PENTRU COPII **17**

1.1. REPERE TEORETICE, STATUT, FUNCȚIONALITATE17

1.2. TEMELE LITERATURII PENTRU COPII.....28

1.3. VALENȚE EDUCATIVE, FORMATIVE ȘI ESTETICE ALE
TEXTELOR LITERARE.....31

1.4. GENURI ȘI SPECII LITERARE SPECIFICE OPERELOR
PENTRU COPII34

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE36

2. LITERATURA POPULARĂ – CREAȚIILE FOLCLORICE ACCESIBILE COPIILOR MICI **43**

2.1. LIRICA POPULARĂ ȘI FOLCLORUL LITERAR43

2.2. FOLCLORUL COPIILOR – CREAȚII ALE LIRICII
POPULARE UTILIZATE ÎN JOCURILE ȘI DANSURILE COPIILOR
MICI.....48

2.3. CREAȚII ALE LIRICII POPULARE INDRAGITE DE COPII 60

2.3.1. CÂNTECUL DE LEAGĂN60

2.3.2. CÂNTECUL DE DRAGOSTE63

2.3.3. DOINA64

2.3.4. DOINA CULTĂ66

2.3.5. COLINDA67

2.3.6. PLUGUȘORUL71

2.3.7. STRIGĂTURILE.....74

2.3.8. GHICITORILE SAU CIMLITURILE75

2.3.9. PROVERBELE ȘI ZICĂTORILE78

REFERINTE BIBLIOGRAFICE 85

**3. SPECILE LIRICII CULTE ÎNDRĂGITE DE
COPIII MICI** **87**

3.1. ODA 87

3.2. ÎMNUL 90

3.3. PASTELUL 91

REFERINTE BIBLIOGRAFICE 99

4. POEZII SPECIFICE COPILĂRIEI **101**

4.1. CARACTERISTICI ALE DIVERSELOR TIPURI DE POEZII 101

4.2. POEZII DESPRE NATURĂ, ANOTIMPURI ȘI MICILE
VIETUITOARE 106

4.3. POEZII DESPRE MIRIFICA LUME A COPILĂRIEI 130

4.4. POEZII DESPRE TRECUTUL GLORIOS 147

4.5. POEZII RELIGIOASE 152

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE 154

5. CREAȚIILE GENULUI EPIC ÎN VERSURI **156**

5.1. ASPECTE TEORETICE 156

5.2. BALADA POPULARĂ 157

5.3. BALADA CULTĂ 165

5.4. FABULA 172

5.4.1. *CORBUL ȘI VULPEA* 179

5.4.2. *CAINELE ȘI CATELUL* 183

5.5. LEGENDA 186

5.5.1. *LEGENDA CIOCĂRLIEI* 190

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE 194

6. CREAȚII SPECIFICE PROZEI SCURTE 197

6.1. POVESTIREA	197
6.1.1. <i>DUMBRAVA MINUNATĂ</i>	199
6.1.2. <i>PUIUL</i>	206
6.2. SCHIȚA	213
6.2.1. <i>VIZITĂ</i>	215
6.2.2. <i>BACALAUREAT</i>	219
6.3. SNOAVA	224
6.3.1. <i>ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ</i>	227
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	231

7. CREAȚIILE ÎN PROZĂ 233

7.1. POVESTEA – ASPECTE TEORETICE	233
7.1.1. <i>CAPRA CU TREI IEZI</i>	235
7.2. BASMUL – CONCEPT, STATUT, VALENȚE EDUCATIVE	244
7.2.1. <i>TINERETE FĂRĂ BĂTRÂNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE</i>	254
7.2.2. <i>FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ</i>	261
7.2.3. <i>POVESTEA LUI HARAP-ALB</i>	273
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	288

8. ROMANUL ÎN LITERATURA PENTRU COPII 291

8.1. CONSIDERAȚII TEORETICE	291
8.2. ROMANUL PENTRU COPII	294
8.2.1. <i>LA MEDELENI</i>	297
8.3. ROMANUL DE INSPIRAȚIE ISTORICĂ.....	307
8.3.1. <i>FRAȚII JDERI</i>	307
8.4. ROMANUL DE AVENTURI ȘI CĂLĂTORIE.....	315
8.4.1. <i>TOATE PÂNZELE SUS!</i>	315

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE328

9. DRAMATURGIA PENTRU COPII 331

9.1. ASPECTE TEORETICE.....331

9.2. DRAMATIZARILE SI AREALUL LOR DE UTILIZARE....335

9.3. TEATRUL DE PĂPUȘI – ZONĂ DE INTERES ȘI STIMULARE
ÎN ARTA CUVÂNTULUI.....341

9.4. TEATRUL CU MĂȘTI.....349

9.5. VALENȚE ESTETICE, EDUCATIVE ȘI CREATIVE ALE
DRAMATIZĂRILOR ȘI TEATRULUI DE
PĂPUȘI.....351

9.6. *ÎNȘIR'TE MĂRGĂRITE*358

9.7. *SÂNZIANA ȘI PEPELEA*364

REFERINTE BIBLIOGRAFICE370

BIBLIOGRAFIE 372

EDIȚII.....372

MANUALE, CURSURI UNIVERSITARE373

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ376

INTRODUCERE

Lucrarea de față, în care sunt analizate și interpretate conceptele specifice literaturii pentru copii, împreună cu autorii și operele reprezentative, este structurată pe mai multe capitole, care scot în evidență rolul și importanța acestei discipline, în procesul instructiv-educativ din clasele primare. Această sinteză se adresează atât studenților noștri, care studiază *Literatura pentru copii* timp de un semestru, cât și învățătorilor, educatoarelor și tuturor celor interesați de frumusețea și valoarea operelor specifice *universului infantil* și nu numai. „Din statisticile efectuate, s-a constatat că restructurarea și rescrierea istoriei la nivel mondial, evaluarea și redimensionarea comportamentelor și a relațiilor dintre oameni influențează și accentuează rolul procesului instructiv-educativ în formarea și modelarea personalității complexe a elevilor pe acea axă evolutiv ascendentă care să ofere viitorilor adulți posibilitatea de adaptare într-o societate ce cunoaște transformări spectaculoase.”¹

Literatura, ca toate artele, *exprimă frumosul, iar frumosul cuprinde idei manifestate în materie reprezentată prin imagini, fie dominate, fie întruchipând chiar sentimente și emoții*. Chiar dacă însumează lucrări artistice realizate cu ajutorul cuvintelor, literatura reflectă foarte bine și realitatea înconjurătoare prin imagini artistice, care dețin o valoare stilistică certă.

Literatura, ca artă a cuvântului, devine mijloc de exprimare care manifestă atât pe cale scrisă, cât și pe cale orală. Scriitorul are la dispoziție sistemele fonetic, lexical, morfologic și sintactic ale limbii în care se exprimă.

¹Isabela Elena Spirea, *Basmul și importanța lui în educație*, București, Editura Ideea Europeană, 2011, p. 7.

Orice operă este rezultatul activității unui om, iar opera literară este un tot unitar în care părțile descrise de autor îi aparțin, se contopesc și se condiționează reciproc. Opera literară este un fond de idei și sentimente exprimate prin mijloace artistice adecvate, care se dezvăluie în relațiile cu cititorul, cărui îi angajează universul afectiv și câmpurile raționale. Astfel, valoarea cognitivă și valoarea social-educativă a operei sunt implicate în valoarea estetică. „Preocupările învățământului privind cultivarea funcției formative-artistice în predarea literaturii sunt orientate nu numai în direcția a ceea ce trebuie să știe elevul, ce trebuie să învețe, ci mai ales cum receptează și exprimă el semnificația și valoarea literară a textului, cum reacționează el spontan și independent, în contact cu literatura.”² De aceea, pentru a interveni rațional, iar nu empiric, într-o activitate cognitivă, trebuie să avem fixat ce se dorește a se dobândi printr-o anumită influență educativă și prin ce mijloace ne propunem s-o obținem.

Conform didacticilor de specialitate, în formarea și dezvoltarea receptivității estetice, a spiritului creator și a gustului, prin predarea literaturii, ar trebui observate următoarele elemente constitutive:

1) *Trăirea elementară a conținutului operei literare, receptarea senzorială și emoțională a acesteia.* În această etapă, elevul trebuie să se identifice cu textul, să audă, să vadă, să-și trezească interior universul creat prin cuvânt.

2) *Receptarea textului ca structură artistică* – în această a doua etapă este vorba de faptul că elevul trebuie să-și refacă, în mentalul conștient, viziunea unei opere, prin intermediul formei de expresie.

²Constantin Șchiopu, *Metodica predării literaturii române*, Pitești, Editura Carminis, 2009, pp. 7-8.

3) *Posibilitatea de apreciere estetică* – acum elevul/școlarul, în general, trebuie să fie capabil să poată raporta modalitatea artistică receptată la un sistem de valori.

Toate aceste obiective se vor polariza în reacțiile apreciative spontane, în ceea ce se poate numi gustul artistic.

Simultan cu constituirea și consolidarea receptivității artistice se urmărește, la elevi, și dezvoltarea spiritului creator și a imaginației prin:

a) *Formarea receptivității creatoare, dezvoltarea spiritului de observație al elevului raportat la diferite aspecte ale lumii înconjurătoare ca și la expresia artistică.*

b) *Dezvoltarea imaginației creatoare a celui ce receptează literatura, dezvoltarea spiritului lui integrator, a capacității de a restructura unitar, într-o viziune proprie, elementele decupate din lectura unei opere.*

c) *Dezvoltarea mijloacelor verbale de autoexprimare, cultivarea mijloacelor de expresie artistică.*

Atât dezvoltarea receptivității, cât și a spiritului creator, ca părți componente ale educației estetice, se împletesc într-un proces integrator în construirea gustului.

Literatura, prin caracterul ei mai direct ideologic, mijlocește problematici sociale, psihologice, filosofice, etice, care-i preexistă.

Cine se ocupă de educația estetică prin literatură trebuie să discearnă ceea ce o poate identifica realmente ca artă, cu obiectivele estetice. Aceasta presupune, în primul rând, integrarea literaturii în sfera artei, prin interpretarea imaginii pe care o întruchipează fiecare operă în structura ei, nu doar prin conținutul ei tematic, ci doar prin imaginile care i-ar îmbogăți, în exterior, limbajul. „Cu sau fără figuri de stil, orice specie literară trebuie să fie receptată ca o

unitate între o viziune constitutivă și o expresie constitutivă, astfel încât obiectul educației estetice să devină dezvoltarea capacității elevului de a recepta corpul artistic al operei literare date, ca organism în care orice parte își are funcția în întreg.³

Prin orice operă literară, se emit și se comunică mesaje, într-un limbaj specific, către receptor: Autor – fapte, idei, sentimente – cititor, Emițător – mesaj – receptor.

Cititorul se implică în procesul decodării mesajului operei literare, descoperind textele prin el însuși. El se apropie de text cu propriul lui cod de interpretare, depinzând de propriile cunoștințe, de momentul lecturii, de dispoziția psihică. Receptarea operei literare solicită spiritul creator al cititorului, gustul și interesul acestuia pentru literatură. De aceea, începând din ciclul primar, elevii trebuie obișnuiți să audă, să vadă, să selecteze, să se identifice cu textul, să participe intelectual sau să trăiască afectiv, numai astfel putându-se decoda mesajul operei literare. De mic, omul trăiește într-un mediu socio-cultural și economic de care este influențat. Frumosul din natură depinde de concepția noastră asupra lumii înconjurătoare, concepție ale cărei baze se pun încă din primele clase primare Tot ce este frumos, fie din natură, fie din domeniul artei, ne incită, ne îndeamnă să ne adâncim în el, să ne izolăm cât mai perfect câmpul intuiției pentru a-l absorbi și pentru a ne lăsa absorbiți.

Prin urmare, ceea ce realizează arta cuvântului, a culorii, a sunetului în diferite opere de artă nu sunt, conform conceptului lor, decât formele generale ale ideii frumosului, idee ce se expune pe sine și a cărei realitate exterioară este vastul și înaltul Pantheon al artei, al cărui

³Bianca Bratu, *Literatura și educația estetică a preadolescentului*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970, p. 8